

BUITEN- SPELEN OF BUITEN GESPEELD WORDEN?

ONGEZOUTEN BE-
DENKINGEN BIJ
GOEDBEDOELDE
CAMPAGNES

Pascal Debruyne

Buiten spelen wordt tegenwoordig uitermate gewaardeerd. Zowel het jeugdwerk als beleidsmakers zetten enthousiast in op initiatieven die kinderen en jongeren stimuleren tot spelen in de buitenlucht. Net voor de zomer van 2009 lanceerde Bert Anciaux, toenmalig minister van Jeugd, voor de tweede keer de campagne 'Buitenspelen'. Aanleiding was de 'Buitenspeeldag' van de commerciële tv-zender Nickelodeon. Het kernprobleem, zo luidt het, is dat kinderen teveel binnen zitten en daardoor een reeks vaardigheden missen om zich in de publieke ruimte te begeven. Logische oplossingen voor dat probleem zijn een zorgeloze Buitenspeeldag en een buitenspeelcampagne die kinderen optrommelen om buiten te spelen! Althans, zo weerklinkt het uit de geledingen van beleid en middenveld...

Naar een doorgedreven debat

Maar er is meer. De brede interesse voor het buitenspelen vertaalde zich verder in een studiedag over 'het niet-georganiseerde buitenspelen in de publieke ruimte', opgezet door het onderzoekscentrum Kind en Samenleving (K&S) en de Vlaamse overheid. Het daaruit resulterende rapport geeft onmiskenbaar aanleiding tot een interessant debat over de ontkrachting van sociaalpsychologische ideeën rond buitenspelen, en over de (eerder technische) kwaliteitsargumenten van de buitenruimte. Toch vragen wij ons af of er geen nood is aan een meer fundamentele en kritische reflectie over de Buitenspeeldag, over de onderliggende assumpties wat betreft 'buitenspelen', en over de veranderende 'buiten'-ruimte in de bredere context van stedelijke transformatie. Want, zo menen wij, glijdt de bredere retoriek over 'buitenspelen' niet te snel af naar ver-

Jeugd en buitenruimte maken beiden deel uit van 'de samenleving'. Daardoor zijn ze onvermijdelijk onderhevig aan de machten en krachten die daarin werkzaam zijn.

algemenende begrippen en een gedepolitiseerde teneur?

De Buitenspeeldag is best wel een leuke en goedbedoelde sensibiliserende campagne naar 'alle' kinderen en jongeren toe om zich naar 'buiten' te begeven. Maar kunnen we eigenlijk spreken over zo'n veralgemeende categorieën? 'Alle' kinderen en jongeren vormen heus niet zo'n ondeelbare groep en ook de 'buiten'-ruimte kan geenszins als een homogeen territorium worden beschouwd. Enkele bedenkingen op een rij...

Jeugd en buitenruimte maken beiden deel uit van 'de samenleving'. Daardoor zijn ze onvermijdelijk onderhevig aan de machten en krachten die daarin werkzaam zijn, en dus ook aan de sociaaleconomische en ruimtelijke breuklijnen die eruit voortvloeien. In die reële leefwereld spelen drie niet te negeren factoren een rol. We hebben het over de vermarkting van de (buiten)ruimte, de impact van de stedelijke transformatie op 'het willen, mogen en kunnen' van kinderen en jongeren, en over de conflicterende beelden en beleidspraktijken ten aanzien van 'bepaalde' groepen kinderen en jongeren in die veranderde stad.

De onzichtbare vermarkting van de (buiten)ruimte

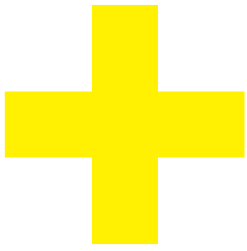
Midden de jaren '80 schreef de Duitse filosoof Jurgen Habermas over de bedreigende manier waarop de private sector en de markt de leefwereld en dus de publieke ruimte mentaal en materieel koloniseren. Plaatsen waar kinderen en jongeren nog onttrokken worden aan de doorgeslagen consumptiedrang zijn schaars geworden. Marktgedomineerde plaatsen zonder enige diepere maatschappelijke bete-

kenis schieten als paddenstoelen uit de grond. Denk maar aan shoppingcentra, afgesloten woonwijken, parkings en zelfs virtuele ruimten zoals internet en het programma-aanbod op tv. In de buitenspeelcampagne lijkt een positie tegenover die alomtegenwoordige vermarkting te ontbreken. Meer nog: de Buitenspeeldag belichaamt zelf het toppunt van dergelijke marktlogica. Nickelodeon kiest namelijk de dag wanneer het een zwart scherm uitzendt. Maakt niemand zich dan zorgen over die resterende 364 dagen waarop kinderen voor de buis zitten in plaats van op straat, in tuinen of in parken? Of meer: wat te denken van de manier waarop zulke marktactoren de kinderruimten steeds sterker volgens koopkrachtnormen helpen organiseren?

Het ideale kind in de ideale (stads)omgeving?

Niettegenstaande de goede intenties van de buitenspeelcampagne dreigt de blik te worden vernauwd door een algehele sfeer van kinderlijke onschuld. Wanneer het over kinderen en jongeren gaat, ligt de klemtoon sterk op dit 'gedepolitiseerde jeugdland' waarin 'onschuldige speelse wezentjes' vrijelijk vertoeven'. De sociaalruimtelijke leefomgeving, de dagdagelijkse socialisatiemechanismen en de bredere politiek-economische context waarin de jeugd vandaag opgroeit, lijken vergeten te worden in deze ideaaltypische beeldvorming. De stedelijke maatschappij is radicaal veranderd. Het stedelijk weefsel wordt door marktkrachten en inschikkelijke >

1 DASBERG, L., [1981], *Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel*, Boom, Meppel.

“Staat men er dan niet bij stil dat ‘buiten’ spelen voor een kind uit de welvarende stadsrand een heel andere invulling heeft dan voor een kind uit een achtergestelde buurt? Al is het adaptatievermogen van kinderen en jongeren aan hun dagelijkse leefomgeving opmerkelijk groot, toch verschilt de beleving van het ‘buiten zijn’ in beide uitersten enorm! De uiteenlopende plaatsen waar kinderen wonen, bepalen sterk het willen, mogen en kunnen gebruik maken van de publieke ruimte². Kinderen *willen* niet aanwezig zijn in de publieke ruimte omdat ze liever tv kijken of gamen. Kinderen *mogen* er niet aanwezig zijn van hun ouders uit schrik voor vuile kleren of uit overbezorgdheid. De hamvraag is echter of kinderen *kunnen* gebruik maken van de publieke ruimte. Vreemd genoeg wordt de dominante toon rond dit ‘kunnen’ veelal in termen van conflicterende rechten gevoerd. De talrijke conflicten op speelpleinen illustreren hoe ‘het recht op spelen’ dan haaks staat op ‘het recht op rust en stilte’. Ongelijke machtsverhoudingen en scheefgetrokken sociaaleconomische relaties zijn diep gegrift in de buitenruimte, en net deze pijnpunten moeten in het debat aangekaart worden. Wie bepaalt namelijk de toegang tot ‘de buitenruimte’? Hoe wordt de sociale strijd om die ruimte gevoerd? Welke rol hebben verschillende groepen kin-

deren en jongeren in dit onderhandelingsproces en hoe kneden ze mee de morfologie van de stad? We illustreren dit met enkele beleidspraktijken.

Conflicterende beeldvorming en beleidspraktijken

Te midden van de stedelijke transformatie worden de grenzen van inclusie en exclusie scherp gesteld. Zo regent het beleidsinitiatieven voor overlastbestrijding. In het Antwerpse ‘Stadsplan Veilig’ wordt bijvoorbeeld het criminografisch profiel van kwetsbare groepen opgemaakt, zijnde jonge veelplegers, jonge meelopers, Balkankinderen, risicogezinnen, vuilhufters... Die dubieuze profielen worden vervolgens gekoppeld aan het overlastprofiel van de buurt. Vooral in opgewaardeerde wijken waar de kapitaalcrachtige middenklasse instroomt, is er geen plaats voor storende elementen en visuele overlast. Zijn Roma- en Balkankinderen in Antwerpen even welkom als kapitaalcrachtig jong geweld op de Meir? Een ander voorbeeld komt uit de kustgemeente Koksijde. Recent nog klaagden omwonenden over de ‘invasie’ van skatende jongeren op het Casinoplein. Een krant kopte: “We leven op de rand van het onleefbare.” Een buurtbewoner zei: “Bij mooi weer gaan ze door tot rond 22 uur. Het is zowel een probleem van overlast als van onveiligheid.”³

Het *kunnen* betreden van de buitenruimte is ook verbonden met het bredere verhaal over de veranderende

2 DE VISSCHER, S., (2008), *De sociaal-pedagogische betekenis van de woonomgeving voor kinderen*, Gent, Academia Press.

3 De Standaard / West-Vlaanderen. “Onvrede over skatende jongeren.”
Publicatiedatum: 18 juni 2009

stad. In Brussel bijvoorbeeld is er het zorgwekkende verhaal over de toekomst van Turn en Taxis, een groot-schalig stadsontwikkelingsproject in de kanaalzone. Momenteel biedt de site weinig ruimte voor de buurtbewoners, waaronder veel maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in het denses bebouwde Molenbeek. In plaats van een noodzakelijke brug tussen wijken en een toegankelijke open plek, belichaamt het terrein een ruimtelijke breuk tussen arm en rijk. Via een bouwspeelplaats - helaas beperkt tot het kader van tijdelijk ruimtegebruik - geeft JES (Jeugd En Stad) de buurtkinderen niettemin de kans openbare ruimte te claimen en realiseert het een ontmoeting tussen beleid, privé, jeugdwerkers, media en studie bureau.

Besluitend

Ondanks de goede intenties van de buitenspeelcampagne en de Buitenspeeldag staat zo'n zorgeloze speeltuinideologie haaks op de reële exclusieve praktijken. De publieke ruimte en maatschappij ondergaan ingrijpende veranderingen: het contrast tussen de stad en de rand en tussen rijk en arm vergroot. Almaar meer ruimten zijn restrictief ten aanzien van bepaalde groepen kinderen en jongeren. Zij behoren blijkbaar niet tot dat 'onschuldige jeugdland' en voldoen niet aan de reeds beschreven beeldvorming van het ideale kind. Vooral maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren aan de onderkant van de samenleving ondervinden dagelijks deze uitsluitende praktijken. Problematisch is dat sommige kinderen en jongeren erkend worden als legitieme mede-eigenaars

van die publieke ruimte en mee die ruimte vorm kunnen geven, terwijl andere groepen er verbaal en fysiek uit geweerd worden. De echte inzet van het 'buitenspelen' lijkt zo correcter te klinken: "Welke kinderen kunnen er 'buitenspelen' en welke worden er 'buiten gespeeld'?"

Dit alles roept pertinente vragen op omtrent burgerschap, uitsluitingmechanismen en ongelijke verhoudingen 'binnen' en 'tussen' de verschillende groepen kinderen en jongeren. De meest kwetsbaren in de maatschappij hebben dringend nood aan emancipatorische instrumenten zodat zij, net als andere groepen, mentaal en fysiek ruimtelijk vat kunnen krijgen op hun dagelijkse leefomgeving en de buitenruimte.

Deze bredere maatschappelijke analyse wordt ten onrechte geweerd uit de focus van dergelijke gedepoliteerde campagnes. En in gans dit debat lijkt een kritische tegenstem vanuit het jeugdwerk en jeugdbeleid te ontbreken. Is een stille aanvaarding van zulke sociaalruimtelijke praktijken dan immers geen vorm van klassendiscriminatie? Wordt het niet eens tijd dat een deel van de jeugdsector zijn middenklassensvisie doorbreekt en het depoliteerend denkspoor verlaat? Enkele jeugd welzijnsorganisaties stellen al een mooi voorbeeld; laat dit dan vooral een inspirerende oproep zijn aan alle anderen! ✨

Met dank aan Sven De Visscher, Filip Cousseé en Pascal Tuteleers voor hun inbreng en aan Patrick Manghelinckx en Caroline Claus van JES, Kind en Samenleving, Dbroeij (Dirk De Block) en Uit de Marge, voor hun opmerkingen.

Pascal Debruyne is doctoraal onderzoeker aan de Universiteit Gent

“Dit alles roept pertinente vragen op omtrent burgerschap, uitsluitingmechanismen en ongelijke verhoudingen ‘binnen’ en ‘tussen’ de verschillende groepen kinderen en jongeren.”

Een verkorte weerslag van het rapport van K&S en de KUL kan je nalezen in Krax nr. 3 van juli/ augustus 2009 of op www.steunpuntjeugd.be.